

9. Roudz, Mark. 2021. *Yak rozmovliaty z kym zavhodno. Vpevnene spilkuvannia v bud-iaikii sytuatsii* [How to Talk to Anyone and with Anyone. Confident communication in any situation]. Kyiv: Vydavnychiy dim "Svaroh."

10. Hymes, Dell H. 1972. "Communicative Competence." In *Sociolinguistics Selected Readings*, edited by J. B. Pride and J. Holmes, 269-293.

11. Hzhedorchuk, Andzhei. 1996. *Zhyttia yak vyklyk. Vstup do ratsionalistychnoi filosofii* [Life as a Challenge. Introduction to Rationalist Philosophy]. Varshava-Lviv.

L. Drotianko, V. Tabakovych-Vatseba

PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF COMMUNICATION CULTURE IN HEALTHCARE

Introduction. It is shown that the need to rethink the foundations and principles of communication culture is stimulated by changes in the technical means of communication in all spheres of public life, including healthcare. This affects transformations in the language used in communication processes. It is substantiated that fundamental theories are essential for the study of communication and understanding the role of language in these processes. **The aim** of the study is a complex understanding of the basic philosophical foundations of the formation of a culture of communication and cultural norms of communication in the healthcare sphere. **Research methods** are conceptual foundations of the philosophy of language, principles of philosophical hermeneutics, general scientific principles of historicism and coherence, method of cultural and semantic analysis, logical methods of justification and argumentation are applied. **Research results.** Communication in healthcare is a multi-stage and multi-level: communication takes place within the medical community, between doctors and patients, as well as between medical professionals and public authorities, etc. The process of communication is associated with the use of language, and therefore it requires clarification of the meaning of linguistic expressions. Hermeneutic procedures of interpretation and understanding play a facilitative role in the process of communication. **Discussion.** The problem of communication culture is comprehended by philosophers, scientists in various fields of science, and medical specialists. It is a cross-cutting issue in all spheres of social life, although the form and content of communication processes differ significantly in different social practices. A number of researchers have analyzed views on this issue. **Conclusions.** The principles and norms that are fundamental to the formation of a culture of communication in the field of health care have been identified. These are principles of formation of linguistic norms of communication; application of moral principles of mutual respect and tolerance; principles of dialogical communication and others.

Keywords: culture of communication, culture of speech, culture of dialogue, communication in healthcare, hermeneutical principles.

DOI: 10.18372/2412-2157.40.19271

УДК 141.7:159.923:316.77 (045)

Л. Г. Конотоп¹
А. А. Ішханішвілі²

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка^{1,2}
ORCID ID: 0009-0005-5664-0458¹

Анотація. У статті аналізуються процеси індивідуалізації у взаємопов'язаності з сучасними комунікативними процесами. Доведено, що мережеве суспільство, побудоване за принципами гіпертексту та інтертекстуальності, занурає людину в нові форми соціальності, внаслідок чого створюються передумови для трансформації індивідуальності. Метою статті є розкриття трансформації індивідуальності як наслідку соціальної мобільності завдяки локалізації та глобалізації економіки, становлення транснаціональної фрагментарної та відкритої культури, реформування політичних інституцій, структурних змін простору та часу. Показано, що в результаті структурних змін соціального простору під впливом Інтернет-середовища провідною рисою стає розмивання соціального простору на основі глобалізації та фрагментації одночасно, що проявляються в здатності Інтернету стискати простір і долати великі відстані за лічені секунди, у переведенні соціальних інституцій у гіперпростір та формуванні віртуального товариства. Виявлено, що специфіка нової онтології полягає у можливості одночасної взаємодії невизначеної множини людей, які перебувають у географічно віддалених місцях; у фізичній нерепрезентативності суб'єктів комунікації; емоційного збіднення; відсутності невербальних засобів взаємодії; анонімності спілкування; збільшенні психологічного комфорту та захищеності у процесі спілкування; часткову або повну відсутність регламентації поведінки; можливості самостійної зміни та формування соціальної ролі та статусу; різноманітність засобів спілкування; добровільності та бажаності комунікації; відсутність чіткої прив'язки до певної соціальної групи, спільності; можливості припинення комунікації в однобічному порядку; допустимість девіантної поведінки без соціальних наслідків для індивіда.

Ключові слова: індивідуальність, комунікація, мережеве суспільство, трансформація, соціальні інституції, ідентифікація, глобалізація.

Вступ

Сьогодення України характеризується чисельними змінами в сфері економіки, політики, культури, освіти. У певних випадках ці зміни можна кваліфікувати як такі, що мають кризові ознаки. Такі зміни, безперечно, мають неабиякий вплив на свідомість кожної людини, трансформацію її ставлення до себе самої, до інших людей, до явищ і подій, до соціуму загалом.

Формування індивідуальності – це процес, що реалізується виключно в соціальному просторі, необхідною умовою якого є міжособистісна комунікація. У цьому зв'язку й виникає питання: у який спосіб пов'язані між собою принцип індивідуалізації й комунікативні процеси в суспільстві? Актуальність статті полягає у тому, щоб крізь призму трансформації індивідуальності уточнити зміст сучасної соціальної

дійсності, а також розкрити зміст поняття «комунікативна особистість» у соціо-культурному просторі.

Мета дослідження

Метою статті є дослідження зв'язку трансформації індивідуальності в контексті змін інформаційного простору й характеристик міжособистісної комунікації. Йдеться про зміни сутнісних рис індивідуальності та її структури. Одним із завдань є осмислення передумов, що створюють сучасний соціум для трансформації індивідуальності; спрямованості самої індивідуальності в контексті її «входження» до комунікативного простору сучасного суспільства; концептуально обґрунтувати зміст поняття «нова індивідуальність» в її сутнісних проявах й її структури в аксіологічному аспекті.

Теоретичною основою дослідження є теорія комунікативної дії Ю. Габермаса, концепція «мережевого суспільства» М. Кастельса, а також теорії постіндустріального та інформаційного суспільства. Поняття «мережевого суспільства», на думку М. Кастельса, це новий рівень розвитку сучасного суспільства, ґрунтом якого є не тільки інформаційна складова, але й постійне функціонування та оновлення інформаційного соціального простору (Castells 2004). Специфікою такого суспільства й виявляється соціальна структура, в якій, завдяки новітнім технологіям, провідним джерелом виробництва і влади постає генерування, обробка і передача інформації

Методологія дослідження

Застосовуються теорія та метод дискурс-аналізу, метод компаративного аналізу, а також системно-логічний, аналітичний, синтетичний та структурний методи дослідження. Також використовуються міждисциплінарний і діалектичний підходи, що дозволяють поєднати філософсько-соціальні, психологічні й соціологічні концепції руху сучасного соціуму. Інформаційний потік розглядається як соціальне явище й вище-зазначені методи та підходи дозволяють надати філософське осмислення його впливів на трансформацію індивідуальності.

Результати

Слід зазначити, що сучасне мережеве суспільство, що побудоване за принципами гіпертексту та інтертекстуальності, занурює людину у нові форми соціальності, завдяки чому створюються нові передумови для трансформації індивідуальності. Трансформація індивідуальності оформлюється як результат соціальної мобільності внаслідок локалізації та глобалізації економіки, становлення транснаціональної фрагментарної й відкритої культури, реформування політичних інституцій, структурних змін простору та часу. В такий спосіб, спрямованість трансформації індивідуальності у її «входженні» до комунікативного простору мережевого суспільства пов'язана зі зростанням щільності інформаційних потоків.

У мережевому суспільстві принципово змінюється базова передумова побудови індивідуальності – якщо раніше в якості основи було покладено соціальний

статус людини, то сучасний процес трансформації індивідуальності фіксує те, що центральною постає ідея сприйняття й аналізу інформації, без співвіднесення із соціумом. Окрім того, механізмами, що впливають на трансформацію індивідуальності з боку Інтернет-комунікації, виявляють: деформації мови; зменшення емоційної складової комунікації; багаторазове повторення інформації та вилучення її з контексту; змішування інформації та думки; подрібнення інформації та інформаційного простору; активізацію стереотипів; некогерентність висловлювань.

Нова індивідуальність – це внутрішня якісна своєрідність людини, що ґрунтується на її соціальній унікальності та неповторності почуттів, переживань, емоцій, що є гіпертекстовим, нелінійним, необумовленим культурними, лінгвістичними та географічними особливостями. Сутнісні характеристики нової індивідуальності мають як позитивні, так й негативні конотації. До позитивних можна віднести можливість самостійного вибору сенсу й мети життя, розширені шляхи ідентифікації; негативними елементами є допущення девіантної поведінки, відсутність чітких соціальних норм, формування асоціальної людини; амбівалентними характеристиками виявляються егоїстична складова у структурі індивідуальності, розвиток неонарцисизму. Структура нової індивідуальності містить наступні базові елементи: загальний рівень сприйняття та аналізу інформації комунікативного простору; формування індивідуально значущих смислів за умов зростання щільності інформаційних потоків; відтворення соціальної неповторності з урахуванням суспільної динаміки та інформаційної лабільності.

Обговорення

Однією з найголовніших характеристик сучасного соціуму є інформація: зросла її роль, а також роль знання, інформаційних технологій; зростає кількість людей, які займаються інформаційними технологіями, комунікаціями і виробництвом інформаційних змістів і сенсів. Фактично, створюється глобальний інформаційний простір, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію між людьми, які можуть перебувати на різних континентах, зростає доступність світових інформаційних ресурсів. Дослідженням проблеми трансформації індивідуальності в сучасному інформаційному полі присвячені праці Ж. Бодрійяра, Ж. Дельоза, С. Жіжека, Ж.-Ф. Ліотара, К. Ясперса та багатьох інших мислителів. Вони вважають, що сучасна людина, у багатьох випадках, постає «виключеною» зі структури соціуму. Наслідком такого «виключення» є соціальна дезорієнтація та індіферентне ставлення людини до соціальних явищ і подій. Трансформація індивідуальності також пов'язана зі змінами у структурі самого суспільства, з розвитком соціальної мобільності і загальною динамікою навколишнього середовища. Більшість дослідників вважає, що в умовах мережевого суспільства створюються передумови для трансформації індивідуальності. Окрім того, мережеве суспільство, побудоване за принципами гіпертексту та інтертекстуальності, занурює людину в нові форми

соціальності, внаслідок чого створюються передумови для трансформації індивідуальності. Трансформація індивідуальності оформлюється як наслідок соціальної мобільності завдяки локалізації та глобалізації економіки, становлення транс-національної фрагментарної та відкритої структури, реформування політичних інституцій, структурних змін простору та часу. Інтертекстуальність є характеристикою нового комунікативного простору та визначає такі параметри мережевого суспільства: цитованість, децентрованість, безмежність та деперсоналізацію суб'єкта взаємодії.

Сучасна людина постає проекцією власних текстів у мережі Інтернет і є лише планом себе майбутньої. Слід також зазначити, що в результаті структурних змін соціального простору, під впливом Інтернет-середовища, головною ознакою стає розмивання соціального простору на основі глобалізації та фрагментації одночасно, що проявляються в здатності Інтернету стискати простір і долати великі відстані за лічені секунди, у переведенні соціальних інституцій у гіперпростір та формуванні віртуального товариства. Час у мережевому суспільстві стає позачасовим, циклічним, нелінійним, інтерактивним, легко змінюваним. Коли йдеться про становлення людини як духовної істоти, то цей процес починається як реакція на ускладнення соціальної структури, диференціацію соціального оточення людини. У Середньовіччі індивідуальне у людині було нерозривно пов'язане з клановою приналежністю, зумовлено і структуровано соціальною групою. У добу Ренесансу починають визнавати право на самореалізацію та актуалізацію індивідуального початку в людині, цінність індивідуальності, акцентуються умови її формування та розвитку. В добу капіталізму поступово формується суб'єкт-об'єктне світовідчуття, відбувається виділення людини із соціальної групи та самоідентифікація через актуалізацію індивідуальних особливостей. Кінець XIX – початок XX ст. ознаменовані деіндивідуалізацією, що стала наслідком індустріальної революції; становленням масового виробництва, масової культури та людини мас. Одночасно з розвитком глобальної цивілізації, у 20-ті роки XX ст., розпочинається трансформація індивідуальності.

Специфіка нової онтології полягає в можливості одночасної взаємодії невизначеної безлічі людей, що перебувають у географічно віддалених суб'єктах комунікації; можливості самостійної зміни та формування соціальної ролі та статусу; різноманітності засобів спілкування (комп'ютер та Інтернет), з одного боку, що передають повідомлення від одного суб'єкта до іншого, а з іншого боку, є самостійними елементами комунікації, здатними розширювати, коло суб'єктів комунікації й змінювати структуру, напрям і результат комунікації. Соціальна мобільність, що стає характеристикою мережевого суспільства, не передбачає наявності соціальних ідеалів, на яких базується особистість.

Трансформація індивідуальності оформлюється як наслідок соціальної мобільності. У мережевому суспільстві посилюється соціальний егоїзм, що виявляється у вигляді байдужості до соціальної реальності та оточуючих людей. У цьому зв'язку слід

погодитися з положенням української дослідниці Т. Шоріної, яку вона висвітлює в статті «Ідеї «Нового Просвітництва» як соціально-філософська альтернатива осмисленні проблем глобальної безпеки»: «Якщо бажаним станом суспільства називають його збалансоване соціо-еколого-економічне функціонування, то зрозуміло стає необхідність узгодження всіх суспільних підсистем, і, головне, політичної, оскільки саме через неї, через міжнародні та національно-державні інституції управління реалізується весь комплекс прийомів щодо вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем» (Шоріна 2019, 104).

Висновки

Однією з найголовніших проблем сучасної філософії є проблема визначення сутності соціальної дійсності, яка постала наступною після постіндустріального суспільства. Актуальність і багатоаспектність проблематики призвела до виникнення множинності теорій інформаційного суспільства. Причому ці теорії мають контрверсійний характер. На думку Ф. Вебстера, яку він обґрунтував у праці «Теорії інформаційного суспільства» (Webster 2002) й з якою важко не погодитися, сучасність демонструє нам величезну кількість фундаментальних протиріч серед учених. Так, одні дослідники вважають, що сучасне суспільство репрезентує принципово новий тип суспільства, а інші – наполягають на ідеї соціального наслідування. На нашу думку, сучасне суспільство – це особливий, перехідний стан, який буде мати певні наслідки у майбутньому. Якими будуть ці наслідки, ми не в змозі робити прогнози такого плану. Саме тому ми й виділяємо поняття «комунікативна особистість». Комунікативна особистість визначається як комунікативна індивідуальність людини (індивідуальна комунікативна особистість) або пересічна комунікативна індивідуальність деякого соціуму (колективна комунікативна особистість), що постає як сукупність інтегральних і диференціальних мовних характеристик і спільності, що є характерними для цього типу особистості. Комунікативна особистість, її структура містить інтегральні та диференціальні ознаки. Інтегральні ознаки «наповнюють» зміст комунікативної особистості, інтегруючи її з іншими типами комунікативних особистостей. Диференціальні ознаки вирізняють цю комунікативну особистість з інших типів комунікативної особистості. Домінантні ознаки комунікативної особистості мають психологічну реальність для комунікативної свідомості носіїв мови та усвідомлюються ними як найбільш характерні для такого типу комунікативної особистості, що диференціюють такий тип комунікативної особистості. Комунікативна особистість може бути з достатньою повнотою описана у трьох основних аспектах: мовному аспекті, аспекті культури спілкування, аспекті комунікативної поведінки. У всіх трьох аспектах виділяються професійно-змістовно зумовлені якості комунікативної особистості. Ефективними методами описування комунікативної особистості є метод непрямого спостереження, що включає опитування

осіб, які безпосередньо спостерігають групу носіїв мови, яка вивчається, за певними параметрами, що стимулює їх до первинного узагальнення, а також метод самоспостереження і включеного спостереження. Вторинне узагальнення та інтерпретація відповідей здійснюються дослідником. Ефективною моделлю описування комунікативної особистості є модель, що дозволяє описувати домінуючі якості комунікативної особистості (Мокур 1991, 25-30). Основними з них є: прагнення до нормативності, ефективності вербального впливу на співрозмовника; значний вплив стилів мови на вербальну комунікативну поведінку; прагнення до здійснення контролю за своєю мовою та мовою оточуючих; домінуючість у спілкуванні; переважання обумовленої тематики у процесі комунікації із членами власної референтної групи; схильність до корекції комунікативної поведінки та емоційно-психологічного стану співрозмовника; високий рівень дискусій, спілкування; частотне використання тактильної комунікації.

Список літератури

1. Castells M. Informationalism, networks, and the network society: a theoretical blueprint. The network society: a cross-

cultural perspective; edited by M. Castells. Cheltenham; Northampton, MA Elgar, cop. 2004. 1999. 640 с.

2. Mokyr J. The lever of riches: technological creativity and economic progress. Oxford: Oxford University Press, 1990.

3. Webster F. Theories of the Information Society. Second Edition. L.: Routledge, 2002.

4. Шоріна Т. Г. Ідеї «Нового Просвітництва» як соціально-філософська альтернатива осмисленні проблем глобальної безпеки. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія.* № 2 (30). 2019. С. 100-105

References

1. Castells, Manuel. 2004. "Informationalism, Networks, and the Network Society: A Theoretical Blueprint." In *The Network Society: A Cross-Cultural Perspective*, edited by Manuel Castells, 3-49. Cheltenham; Northampton, MA: Elgar.

2. Mokyr, Joel. 1990. *The Lever of Riches: Technological Creativity and Economic Progress*. Oxford: Oxford University Press, 25-30.

3. Webster, Frank. 2002. *Theories of the Information Society*. 2nd ed. London: Routledge, 45-56.

4. Shorina, Tetiana. 2019. "Idei 'Novoho Prosvitnytstva' yak sotsialno-filosofska alternatyva osmyslenni problem hlobalnoi bezpeky" ["Ideas of 'New Enlightenment' as a Social-Philosophical Alternative in Understanding the Challenges of Global Security"]. *Visnyk Natsionalnoho aviaitsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology 2* (30): 100-105.

L. Konotop, A. Ishkhanishvili

TRANSFORMATION OF INDIVIDUALITY IN THE CONTEXT OF MODERN COMMUNICATIVE PROCESSES

Introduction. The formation of individuality occurs exclusively within the social space, relying on interpersonal communication. This prompts the question: how are individuation and societal communicative processes interconnected? The article explores modern social reality through the lens of individuality transformation. **The aim** is research on the connection between the transformation of individuality in the context of changes in the information space and the characteristics of interpersonal communication. **Research methods** employ discourse theory and analysis, comparative analysis, as well as systemic-logical, analytical, synthetic, and structural methods. Interdisciplinary and dialectical approaches are also utilized, enabling the integration of philosophical-social, psychological, and sociological concepts to understand the dynamics of modern society. **Research results.** The article presents the stages of individuality formation. It is revealed that this process begins as a reaction to the complication of the social structure, the differentiation of a person's social environment. The modern network society, built on the principles of hypertext and intertextuality, creates new prerequisites for the transformation of individuality, driven by changes in social mobility, culture, political institutions, and spatial-temporal structures. The new individuality is characterized as a hypertextual, nonlinear form that combines the uniqueness of experiences with the growing influence of information flows, bearing both positive (self-determination, identification) and negative (deviations, asociality) connotations. Its core structural elements include the ability to analyze information, form meaningful interpretations, and maintain social uniqueness within the conditions of informational fluidity. **Discussion.** The new ontology is characterized by the simultaneous interaction of geographically distant individuals, physical non-representation, emotional impoverishment, anonymity, and the lack of non-verbal cues. It also includes increased psychological comfort, minimal behavioral regulation, flexibility in shaping social roles and status, diverse communication means, voluntary interactions, and the absence of strong ties to specific social groups or consequences for deviant behavior. **Conclusions.** The essence of social reality in the information society has given rise to numerous, often controversial theories. In this context, the concept of the "communicative personality" is viewed as an integral characteristic of an individual, manifested through linguistic, cultural, and behavioral aspects of communication.

Keywords: individuality, communication, network society, transformation, social institutions, identity, globalization.

DOI: 10.18372/2412-2157.40.19293

УДК 111/141 (045)

C. В. СИНЯКОВ

ПОШУКИ ЗАКОНІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕТЕРМІНАНТ РОЗВИТКУ

Державний податковий університет
ORCID ID: 0000-0002-3708-9737

Анотація. У статті розглядається дискусія щодо законів суспільства та детермінант розвитку, що тривала в європейській філософії історії, соціології та економічній науці, починаючи з позитивістської, марксистської та неокантіанської теорій середини XIX – XX ст. і закінчуючи новітніми економіко-соціологічними концепціями кінця XX – початку XXI ст. На основі аналізу неомальтузіанської теорії економіко-демографічних циклів, концепції дифузійних хвиль, породжених технологічними відкриттями, закону інформаційного впливу, принципів неодетермінізму та нелінійного розвитку осмислюється природа історичного процесу. Особлива увага в дослідженні приділяється проясненню сенсу та перспектив шляху, яким іде цивілізація в контексті синергетичної концепції розвитку, а також поворотам, коливанням та зигзагам руху сучасних суспільств.